

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора педагогічних наук, професора Лук'янової Лариси Борисівни на дисертаційну роботу Дубровської Олени Миколаївни «Формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту в процесі професійної підготовки», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 – «Освітні, педагогічні науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження Дубровської Олени Миколаївни ґрунтується на сукупності чинників.

По-перше, сучасні тенденції розвитку Збройних Сил вимагають від фахівців фізичної підготовки й спорту володіння методиками діагностики, які забезпечують об'єктивне вимірювання показників стану здоров'я, фізичної працездатності, рівня психофізіологічної готовності і свого власного, і підлеглих до виконання поставлених завдань.

По-друге, актуальність означеної проблеми зумовлена зростанням вимог до професійної підготовки майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту, зокрема їхньої здатності оперативно й обґрунтовано оцінювати стан фізичної підготовленості військовослужбовців, визначати наявні ресурси й можливі ризики під час організації фізичного тренування та спортивно-масової роботи у військах.

По-третє, формування діагностувальної компетентності є важливою складовою професійного становлення майбутніх офіцерів, оскільки дає їм змогу сприяти збереженню та зміцненню здоров'я особового складу за допомогою вчасного виявлення відхилень у фізичному стані чи психофізіологічних показниках; підвищувати мотивацію підлеглих через об'єктивні дані щодо прогресу в підготовці та аргументовані рекомендації щодо покращення результатів.

Актуальність теми дослідження зумовлена також необхідністю формування у майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту діагностувальної компетентності як ключової умови для впровадження якісної, науково обґрунтованої системи фізичного виховання та тренувань у військах. Це, своєю чергою, позитивно впливає на обороноздатність держави та сприяє підвищенню ефективності професійної діяльності офіцерів у сфері фізичної підготовки й спорту.

Підтримуємо узагальнення дисертантки щодо наявності певної суперечності між достатньо широким висвітленням означеної проблеми у науково-педагогічній літературі та відсутністю переконливого й всебічного її вирішення. Що й стало підставою для висновку про те, що поза увагою дослідників залишилася сукупність питань щодо формування й розвитку діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту в процесі професійної підготовки, які безпосередньо залежать від рівня теоретичних, методичних знань, а також педагогічної практики й загалом визначаються сукупністю методів, прийомів,

засобів, які швидко оновлюються, осучаснюються, а відтак вимагають постійного розвитку відповідної теорії, практики, умінь і навичок майбутніх офіцерів.

Зважаючи на викладене, тема дисертаційного дослідження Дубровської Олени Миколаївни «Формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту в процесі професійної підготовки» є актуальною і цілком відповідає запитам часу.

Щодо оцінки змісту дисертації та її завершеність. Проведена експертиза доводить, що структура дисертації О. М. Дубровської, а також логіка і послідовність викладу тексту відповідають вирішенню поставлених завдань дослідження. Загалом осмислення й аналіз заявленої проблеми було здійснено основі доцільно підібраних наукових підходів та реалізовано з використанням сукупності методів.

Робота складається із анотації українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Останні вміщують цінний матеріал для практичного використання дисертаційних результатів.

Науковий апарат виконаної роботи коректно визначено. Об'єкт, предмет, мета дослідження, представлені у вступі, відповідають задекларованій темі. У цій складовій дисертації висвітлено наукову новизну, практичне значення, подано відомості щодо апробації та упровадження результатів дослідження, особистий внесок здобувача, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі дисертації дисертантка аналізує поняття «діагностувальна компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту», представлене у наукових розвідках вітчизняний й зарубіжних дослідників. Дослідниця визначає групи знань та критерії їх оцінювання, а також описує діагностувальні методи, представлені у науково-методичній літературі. Не викликають заперечень визначені й обгрунтовані складники діагностувальної компетентності (діагностувальна підготовленість, інтелектуальна, діяльнісна та суб'єктна здатність, а також готовність до діагностувальної діяльності як майбутніх начальників фізичної підготовки і спорту у військових частинах). Не можемо не погодитися з думкою дослідниці, що проблемне поле педагогічного діагностування значно ширше, ніж традиційне оцінювання знань, умінь і навіть особистісних якостей учня/студента/курсанта натомість має статус стрижневого компонента їх професійної компетентності.

У процесі наукової розвідки О. М. Дубровською було визначено та обгрунтовано 5-компонентну структуру діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, методичний, індивідуально-психічний і суб'єктний) й підкреслено при цьому, що більшість науковців зазвичай не звертають увагу на ці компоненти, натомість зосереджують свою увагу тільки на утилітарних аспектах – діагностувальних знаннях, навичках і

вміннях. Окремо у розділі висвітлено алгоритм процедури проведення дисертаційного дослідження та описано використаний у дослідженні діагностувальний інструментарій.

Загалом результати теоретичного аналізу проблеми діагностичної компетентності, здійсненого дослідницею, додатково поглибили значення цього феномену та підкреслили посилену увагу науковців й практиків до питань формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів й зокрема фахівців фізичної підготовки і спорту

Другий розділ дисертації присвячено доповненням системи формування діагностувальної компетентності майбутніх фахівців із фізичної підготовки і спорту у ВВНЗ сукупністю педагогічних умов; педагогічне моделювання щодо формування діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ; застосування авторської контекстної методики її формування; необхідністю удосконалення критеріїв оцінювання сформованості діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ.

Провідними з визначених умов, як доводить дослідниця, є підтримка та розвиток цінностей і мотивації формування діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ. Так цінності та мотивацію Л.М. Дубровська розглядає як основу формування діагностувальної компетентності, оскільки цінності реалізують ціннісно-регулятивну функцію, тобто вони мають чітко усвідомлюватися і свідомо сприйматися як орієнтири для діагностувальної діяльності.

Зокрема, дисертанткою спроектовано модель формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ, яку можна оцінити як методично виважену, змістовно наповнену та придатну для практичного застосування у педагогічному процесі ВВНЗ.

Слід підкреслити, що успішність реалізації моделі на практиці сприяє авторська контекстна методика формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ. Ефективному формуванню діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів сприяло упровадження в освітній процес спеціального курсу «Діагностувальна компетентність майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної підготовки і спорту», який складається з чотирьох тем загальним обсягом 54 години, у тому числі під керівництвом викладача 32 години. Усі запропоновані у спецкурсі теми та види навчальних занять спрямованими на формування основних компонентів діагностувальної компетентності саме у майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ.

Третій розділ дисертації присвячено викладу, узагальненню та аналізу результатів, отриманих на констатувальному та формувальному етапах педагогічного експерименту. За обраними методиками було визначено стан сформованості означеної якості майбутніх офіцерів на різних етапах експерименту.

Результати реалізації відповідних педагогічних умов довели їх ефективність, оскільки безпосередньо сприяли підвищенню рівня сформованості діагностувальної компетентності досліджуваної вибірки. Показовим свідченням ефективності запропонованих дослідницьких кроків є зростання на 9 балів високого рівня сформованості діагностувальної компетентності, що знайшло підтвердження за результатами використання непараметричних статистичних критеріїв G знаків та значення T-критерію Вілкоксона. За допомогою методу статистичного аналізу коефіцієнта кореляції Спірмена, програмного забезпечення SPSS було узагальнено результати та встановлено ступінь пов'язаних між рангами досліджуваних змінних. Визначено значення коефіцієнта кореляції, його статистичну значущість, а також інтерпретовано ці результати з практичної точки зору. Отже авторський спецкурс може бути впроваджений, за умови відповідного адаптування та модифікування задля формування діагностувальної компетентності й у інших ВВНЗ і ЗВО України, в яких відбувається підготовка майбутніх офіцерів.

Стиль викладу дослідницького матеріалу має науковий рівень, текст дисертації написано діловою українською мовою, що уможливило висвітлення основної наукової думки дисертанта, які знайшли свій обґрунтований виклад у науковій новизні дисертаційного дослідження.

До **найбільш вагомих результатів** роботи, які мають ознаки наукової новизни та обґрунтованості, слід віднести визначені педагогічні умови формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки (підтримання та розвиток цінностей і мотивації формування діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів у процесі ППП у ВВНЗ; педагогічне моделювання формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту у ВВНЗ; створення і впровадження авторської контекстної методики для формування діагностувальної компетентності, зокрема впровадження спецкурсу «Діагностувальна компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту та її формування у ВВНЗ»;

Результати дисертаційного дослідження Дубровської Олени Миколаївни широко апробовано на масових наукових заходах різного рівня та представлені у 20 наукових працях. *Рівень наукових публікацій* дисертанта також можна оцінити як *високий*. Зокрема, серед них такі: розділу у двох колективних монографіях; 1 навчально-методичний посібник; 6 статей у наукових фахових періодичних педагогічних виданнях України (всі входять в міжнародні наукометричні бази); 2 статті у періодичних наукових педагогічних виданнях інших держав, які входять до

Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу (всі входять в міжнародні наукометричні бази); 9 статей у збірниках тез і доповідей на наукових конференціях, семінарах і форумах України та закордоном.

Отже, здійснений теоретичний аналіз, систематизація, узагальнення та конкретизація проблеми педагогічного дослідження, застосування адекватних стосовно поставлених дослідницьких завдань методів дослідження та статистичного оброблення емпіричних і експериментальних результатів, залучення репрезентативної вибірки, належний аналіз та узагальнення отриманих емпіричних та експериментальних результатів свідчать про оволодіння здобувачкою методологією та методикою наукової діяльності.

Поставлені в роботі наукові завдання є повністю виконаними.

Водночас, до дисертаційної роботи можна висловити певні *зауваження та побажання*:

1. На нашу думку, у першому розділі дисертаційного дослідження необхідно було зробити більш поглиблений аналіз сучасних досліджень зарубіжних науковців щодо формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту, що уможливило би розширення списку (28 позицій) іншомовних джерел за проблемою дисертації. Доцільно також було би більш ґрунтовно розглянути практику удосконалення фізичної підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах у контексті впровадження стандартів НАТО щодо формування їх діагностувальної компетентності.

2. Привернення уваги до проблеми дефінітивного аналізу базових понять дослідження завжди є позитивним кроком, водночас вимагає обґрунтованого вибору термінів і понять, які підлягатимуть аналізу, їх супідлеглості та наступності самого аналізу. Водночас назву п. 1.1. заявлено як проблему формування діагностувальної компетентності майбутніх фахівців у науковій літературі, хоча переважна більшість обсягу не містить такого аналізу й узагальнень наукової літератури з проблеми дослідження, а більшою мірою стосується змісту поняття «діагностувальна компетентність». Дисертантка вдається до аналізу критеріїв і показників діагностувальної компетентності, хоча це складає зміст наступного підрозділу.

3. На нашу думку, не зовсім коректно викладено наукову новизну, оскільки спочатку зазначено, що вперше обґрунтовано педагогічні умови формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту, серед яких другою умовою названо «педагогічне моделювання формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту у ВВНЗ», що у тексті по суті описано як модель формування досліджуваної якості, та впровадження авторської контекстної методики для формування діагностувальної компетентності, але ж у підрозділі «удосконалено» знову йдеться вже

про удосконалення педагогічної моделі формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів та контекстної методики формування досліджуваної компетентності. Окрім того у тексті зазначено, що удосконалення моделі відбувалося шляхом конкретизації, адаптації, доповнення та модернізації наявних моделей формування різних видів компетентності майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки у ВВНЗ, проте не вказано, які саме моделі використовувалися й що саме у них адаптувалося й модернізувалося.

4. Незрозумілою є позиція дослідниці щодо другої педагогічної умови, зокрема, «педагогічне моделювання формування діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів», яку подальшому потрактовано як структурно-функціональну модель її формування, яка містить відповідні блоки і, яка власне, відображає увесь процес формування усіх компонентів діагностувальної компетентності. Порушенням логіки є подальше твердження дисертантки щодо основних напрямів реалізації цієї педагогічної умови: формувати ціннісно-мотиваційний, когнітивний, методичний, індивідуально-психічний і суб'єктний компоненти діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів фахівців фізичної підготовки і спорту. Тобто за логікою дисертантки не умова існує для формування відповідних компонентів досліджуваної якості, а формування цих компонентів дозволяє реалізувати умову.

5. Викликає сумнів твердження дисертантки щодо залежності формування діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів фахівців фізичної підготовки і спорту від наявності «*додаткових педагогічних умов у ППП*», до яких віднесено: підтримання та розвиток цінностей і мотивації формування діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ; педагогічне моделювання щодо формування діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ; застосування авторської контекстної методики її формування; удосконалення критеріїв оцінювання сформованості діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ – тобто називаються ті самі, вже описані вище педагогічні умови, але на цей раз вони вже названі додатковими.

6. На нашу думку, вбачається недоцільним виклад п. 2.2. «Педагогічне моделювання формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки у вищих військових навчальних закладах» - оскільки він і за назвою, і за змістом, і за структурою (сукупність блоків: цільово-методологічний, теоретичний блок, суб'єкт-суб'єктний, методичний блок) повністю повторює зміст другої педагогічної умови «педагогічне моделювання формування діагностувальної компетентності у майбутніх офіцерів». То саме стосується і 3 педагогічної умови «Застосування авторської контекстної методики формування діагностувальної компетентності,

описаної у п.2.1, яка потім повністю повторюється у п. 2.3. Авторська контекстна методика формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту в процесі професійної підготовки у ВВНЗ.

Утім зазначені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження О.М. Дубровської.

Висновок. Аналіз, систематизація, узагальнення та конкретизація змісту і результатів дисертаційного дослідження на тему «Формування діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту в процесі професійної підготовки» дає підстави для висновку про те, що вона є самостійним, достатньо оригінальним і завершеним науковим дослідженням у професійній педагогіці, яке має обґрунтовану наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки, оскільки вирішує вкрай актуальне науково-практичне завдання, яке стосується діагностувальної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту.

Вважаємо, що дисертація за своїм змістом відповідає вимогам абзацу 3 пункту 2 та пункту 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії...», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а за порядком оформлення – Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, а її автор – Дубровська Олена Миколаївна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 – «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 – «Освітні, педагогічні науки».

Офіційний опонент:

директор Інституту педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України

Лариса ЛУК'ЯНОВА